

GRØNLANDSSAGEN I FN

Af landsretssagfører *Hermod Lannung*

Danmark har i Forenede Nationers sidste samling for første gang figureret som et særligt punkt på dagsordenen, idet pkt. 32 hed: »Ophør med indsendelse af oplysninger i henhold til pagtens art. 73 e – Meddelelse fra Danmarks regering angående Grønland«.

FN-pagtens kap. 11 indeholder bestemmelser til beskyttelse af kolonibefolkninger, idet der reelt er indført en vis »regnskabspligt« overfor FN.

Efter kap. 11, nærmere bestemt art. 73 e, skal der for ikke-selvstyrende områder – eller for at bruge det gamle ord kolonier – indsendes årlige oplysninger om økonomiske, sociale og undervisningsmæssige forhold til FN, indtil de opnår »et fuldt mål af selvstyre«.

I overensstemmelse med FN's herom gældende resolutioner havde den danske regering meddelt de Forenede Nationer, at Grønland i henhold til Danmarks nye grundlov var blevet en integrerende, ligeberettiget del af det danske rige og således ikke længere koloniområde, og at vi som følge heraf anså vor forpligtelse til at indsende oplysninger for ophørt. Det var denne sag, der nu efter en forberedende behandling i det særlige art. 73 e-udvalg for oplysninger fra de ikke-selvstyrende områder skulle til behandling i FN's generalforsamling, og disse kendsgerninger skulle vi nu have de Forenede Nationer til efter vort og de andre kolonimagters standpunkt blot at tage til efterretning, men efter det store flertal af medlemsstater, herunder mange »anti-koloniale« landes standpunkt, til ligefrem at godkende. Det er et stående stridspunkt, hvor langt FN's kompetence rækker.

Sagen blev henvist til kolonikommissionen, 4. hovedkommission (der som bekendt består af 60 medlemmer, 1 for hvert medlemsland foruden suppleanter og eksperter). Her forelagde jeg dem i en større samlet redegørelse.

FN har i flere omgange vedtaget en såkaldt »factor-liste«, der går ind på, hvilke faktors tilstedeværelse der er af betydning for, om et område kan siges at have opnået det fulde mål af selvstyre. Denne liste indeholdt i sidste omgang så vidtgående krav, at mange suveræne stater ville falde ynkeligt igennem, hvis de skulle behandles derefter, og den blev vedtaget imod alle kolonimagternes stemmer, især Belgien, Frankrig og Storbritannien stillede sig afvisende overfor dens berettigelse.

Vor opgave var nu – uden at gå direkte ind på denne omstridte liste – dog indirekte så vidt muligt at dække alle de faktorer, der har relation til tilfældet Grønland.

Vi forklarede dem eksempelvis, *at* Grønland vel er verdens største ø, men at dets indre er dækket af indlandsisen, et uhyre polar-sahara af is og sne, og at kun 15 % af landet er isfrit, *at* Grønland på grund af naturforholdene er et fattigt land, der kun giver mulighed for en meget beskeden levelfod, hvis der ikke kommer støtte udefra, *at* befolkningens ringe antal, tilmed spredt over ca. 180 bopladser og udsteder over en afstand på 2.700 kilometer, frembyder ganske særlige vanskeligheder. Herved overalt underforstået, at det ikke var et land, der egnede sig til uafhængighed, hvad det var rigtigt indirekte at minde om. Jeg forklarede dem hovedelementerne i Grønlands historie – at Grønland aldrig havde været en koloni i ordets klassiske betydning, men fra de ældste tider nærmest et nordisk dominion og under det dansk-norske monarki fra 1380, men blev ved Danmark, da Norge og Danmark skiltes efter freden i Kiel 1814.

Den norske repræsentant i 4. kommission, redaktør Oftedal, lykønskede Danmark og Grønland til Grønlands nye status og sagde også særdeles venlige ord til den danske repræsentation i 4. kommission. Men han undlod ikke at benytte lejligheden til at rette et angreb på fremstillingen af Grønlands ældre historie i de danske myndigheders beretning m. v. Kvintessensen var, at hvis udtrykkene »nordboer« og »skandinaver« alle vegne var blevet ændret til »norske« eller »nordmænd«, så ville det have stemt med de faktiske forhold. Hans angreb var holdt i en forholdsvis let og humoristisk tone og vakte heldigvis mest forundring.

I svaret lod vi bl. a. forstå, at når man fra dansk side havde været tilbøjelig til at bruge ordet skandinavisk o. s. v. i stedet for at specificere det nærmere som norsk eller islandsk, var det ikke mindst, fordi mange islændinge ville hævde, at der bør stå »islandsk« og »islændinge« de steder, hvor nordmændene gerne ville sætte ordet »norsk« eller »nordmænd« ind i Grønlands tidligste historie.

Vi redegjorde iøvrigt bl. a. for, *at* Grønlands befolkning ved talløse ægteskaber var blevet skandinavisk-eskimoisk, *at* Grønland af os var behandlet i FN-pagtens ånd, længe før den eksisterede, og *at* det havde været en fastlagt politik i over 100 år, at alle statsindtægter, der stammede fra Grønland, udelukkende skulle komme Grønland tilgode. Vi forklarede dem om den klimaforbedring, som havde ført til, at fiskeriet nu var blevet erhvervsgrundlaget for det meste af Grønland og konsekvenserne heraf. Vi redegjorde udførligt for hele den danske indsats for befolkningens erhverv og velfærd: nye økonomiske foretagender af vidtrækkende betydning, nye og bedre skoler, hospitaler, sanatorier m. v. til bekæmpelse af tuberkulosen, de arktiske egenes svøbe.

Det imponerede i høj grad latinamerikanerne og de andre antikonionale lande – de fleste selv tidligere kolonier – at høre, at analfabetisme (stort set) havde været ukendt i Grønland i mere end 100 år, og vi kunne understrege, at det nu engang giver det

bedste grundlag for politiske fremskridt. Der kunne de ikke være med. Det vakte også deres beundring, at vi ofrede så store beløb hvert år og havde investeret så overordentlig store beløb, som for en kortere periode kunne opgøres til rundt regnet 1.000 dollars for hver grønlander og i realiteten betydeligt mere. Vi kunne oplyse, at forsøg på at anvende tilsvarende beløb til driftsudgifter og investeringer hjemme i Danmark ville være fuldstændig umuligt, idet det ville komme til at dreje sig om rene fantasibeløb. De forstod således, at vel var her tale om forskelsbehandling, men at det i dette som i andre tilfælde var i grønlændernes favør.

Endelig kunne vi fastslå, at Grønland på grund af lufttrafikens udvikling er placeret ved det arktiske områdes korsveje og i centrum af de mest befolkede dele af kloden, og at den korteste rute mellem disse går over Grønland, verdens top, hvad der har fået udtryk i åbningen af den nye verdensluft rute. Grønland var nu kun få timers flyvetid fra København.

Vi kunne som konklusion understrege og slå fast, at alle de store fremskridt i undervisningsmæssig, social og økonomisk samt politisk henseende naturligt havde ført frem til, at der både i Grønland og Danmark var opstået ønske om, at Grønland skulle have den nye status i riget. Vi kunne henvise til, at landsrådet i 1952 indgående havde beskæftiget sig med spørgsmålet, og jeg citerede de af Augo Lynge som grønlændernes talsmand udtalte historiske ord, som måske engang vil blive jævnstillet med grev Schacks opråb til sønderjyderne ved afstemningen i 1920: »Sønderjyder! Nu er dagen der – –«. Størst indtryk gjorde afsnittet:

»Når vi hæver blikket over jordkloden, ser vi mange steder kolonikampe, hvor de indfødte kæmper for at løsrive sig fra moderlandet og blive selvstændig. Det gør de, fordi de mener, at dette er det bedste for dem selv. Men her i Grønland vil vi gerne gøre det modsatte. Her vil vi gerne benytte vor egen nyligt erhvervede bestemmelsesret til et initiativ til at knytte Grønland fast til moderlandet.«

Vi kunne oplyse, at Grønlands landsråd eenstemmigt havde tilsluttet sig den nye grundlovsbestemmelse, og at Grønland nu statsretligt, administrativt og iøvrigt var på lige fod med os andre og repræsenteret ved to medlemmer i folketinget, valgt af 9.400 vælgere ialt, medens der i resten af Danmark gennemsnitligt krævedes 15.400 vælgere til et mandat. Hermed var i virkeligheden alle faktorerne i factorlisten dækket. Vi måtte nu bede FN om at tage alt dette til efterretning.

Vi mødte forskellige vanskeligheder udtalt direkte eller mere underhånden. En stor del af de 60 medlemslande har aldrig rigtigt kunnet gøre sig fortrolig med, at der er andet alternativ for en koloni end fuldt selvstyre i betydningen uafhængighed, og det skønt det (ikke mindst ved dansk initiativ) ellers var lykkedes i vedtaget form at få slået fast, at det fulde mål af selvstyre også kunne nås gennem ligeberettiget deltagelse i et suverænt lands styre.

Adskillige var i virkeligheden bange for, at Grønlandssagen skulle skabe et for fremtiden farligt præcedens, men måtte i deres hjerte indrømme, at der var handlet rigtigt og loyalt i Grønland. Flere af de mange antikoloniale lande talte om, at der af principielle grunde helst først burde en »visiting mission« – i realiteten en slags undersøgelses- eller kontroludvalg – til Grønland for at sikre, at alt var gået rigtigt til, og at der burde have været folkeafstemning under FN's auspicer. Specielt klagede man over, at der ikke havde været folkeafstemning, og der faldt også udtalelser om, at der forelå ingensomhelst tilkendegivelser fra Øst- og Nordgrønlands befolkning om deres ønsker.

Vi fik dog først og fremmest og fra et overvældende flertal fra Venezuela som den første via USA til Saudi Arabien en varm anerkendelse af Danmarks uegennyttige arbejde på Grønland og den danske delegations loyale samarbejde med de Forenede Nationer ved behandlingen af grønlandske anliggender i hele perioden fra 1946. Man mindedes med stor påskønnelse, at vi havde indbudt FN's vicegeneralsekretær Victor Hoo og direktøren for ikke-selvstyrende områders afdeling Wilfred Benson til besøg i Grønland.

Vi imødegik fra dansk side indgående de forskellige indvendinger og understregede navnlig, at landsrådets vedtagelse var eenstemmig, og at der på intet tidspunkt fra nogen side havde været blot antydning af ønske om folkeafstemning. På det ret sene tidspunkt, vi fandt det rette, sørgede vi for, at de to gode grønlandske repræsentanter Frederik og Augo Lynge, hvis tilstedeværelse var af stor betydning, navnlig i relation til de mest antikoloniale lande, fik ordet. De bevidnede i hjertevarme ord grønlændernes fulde tilfredshed med integreringen.

Der blev derefter fra særdeles venligsindet side blandt de antikoloniale magter forelagt en resolution, som uden at indeholde unødigt sprængstof i forholdet mellem koloniale og antikoloniale magter på een gang tog til efterretning og godkendte Danmarks beslutning om Grønlands nye stilling i overensstemmelse med grønlændernes ønske.

Resolutionen tager til efterretning, at grønlænderne gennem deres valgte repræsentanter frit har udøvet deres selvbestemmelsesret, og udtaler, at det af det forelagte materiale og redegørelsen fremgår, at Grønland i fuld frihed traf beslutning om at indgå i det danske rige som en ligeberettiget del.

For den, der ikke vidste, hvor dybt divergenserne kan gå i FN, tegnede det til, at vi skulle få næsten alle stemmer, således at der kun blev nogle ganske få »stemmer ikke«, enten af mere principielle grunde, f. eks. manglende folkeafstemning o. s. v., eller fra et par lande, der var fornærmede, Grækenland og Indonesien, fordi Danmark i andre kommissioner *ikke* havde støttet deres ønsker (i henholdsvis sagen om Cypern og Ny Guinea).

Medens vi havde haft den glæde, at en meget stor kreds, herunder også Sovjetunionen og dens forbundsfæller, udtalte sig utvetydigt for at afgive positiv stemme i Danmarks

favør, skete der det, at en repræsentant for Uruguay, professor Fabregat, i sidste øjeblik optrådte som Mefistofeles. Han stillede forslag om, at der i den principielt neutrale resolution skulle indsættes en paragraf i indledningen, hvori det hed:

»Havende in mente generalforsamlingens kompetence til at afgøre, om et ikke selvstyrende område har eller ikke har opnået et fuldt mål af selvstyre —«.

Det var sprængstof i forhold til kolonimagterne — hermed var vi midt inde i den principielle strid. Det samme var sket året før i en lignende resolution, da USA søgte anerkendelse for, at Puerto Rico ikke længere var koloni. Uruguays repræsentant kunne således påberåbe sig dette fortilfælde, men en stor del af medlemmerne og herunder mange af hans egne vendte sig imod ham og bebrejdede ham hans handling som unødvendig og urimelig. De fleste tilføjede dog samtidig, at hvis forslaget blev opretholdt, var de af rent principielle grunde nødt til at stemme for. Vi henstillede også meget, at han skulle undlade at insistere på at indsætte denne paragraf af generel og omstridt natur i en resolution handlende om et individuelt konkret tilfælde.

Ved afstemningen blev resultatet, at ændringsforslaget, Uruguays paragraf, blev vedtaget bl. a. imod kolonimagternes og de nordiske landes stemmer, men at vi dog for hele resolutionen fik 34 stemmer for, 4 imod, og 12 stemmer-ikke, medens det tilsvarende amerikanske resultat året før var på 22 stemmer for, 18 imod og 19 stemmer-ikke. De fire, der stemte imod: Australien, Belgien, Canada og Den sydafrikanske Union, stemmeforklarede udtrykkeligt, at det var på grund af den omstridte paragraf og ikke, fordi de havde noget at indvende mod Grønlandssagen, og noget lignende sagde de fleste af de 12 stemmer-ikke.

Efter kommissionsbehandlingen fulgte den endelige afstemning i plenarforsamlingen. Vi talte i mellemtiden med nej-stemmerne med undtagelse af Belgien, der har sit særlige uforsonlige standpunkt, og med nogle af de repræsentanter, der afholdt sig fra at stemme, og de ti, der ikke havde været tilstede, alt med det resultat, at afstemningen i plenarforsamlingen gav 45 stemmer for, 1 imod (Belgien) og 11 stemmer-ikke. De tre, der ikke deltog i afstemningen, var Haiti, der kom for sent, Nicaragua og som bekendt vort gamle broderland Island.

Jeg kunne i 4. kommission og i plenarforsamlingen omend i varierede ord slutte med at sige, at vi danske havde følt det som et ansvar, men også som et privilegium at føre Grønlands folk frem til fuld ligeret og deltagelse i styret af det fælles fædreland. Vi var stolte af denne gerning. Der var stadig ting, der skulle forbedres i Grønland, men jeg kunne betone, at Danmarks regering og parlament, hvor grønlænderne nu har sæde side om side med deres landsmænd fra det øvrige Danmark, i samarbejde med Grønlands landsråd vil fortsætte alle bestræbelser for at fremme det grønlandske folks fremgang og velfærd.